

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ «ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ»

Ιπποκράτης Δασκαλάκης *

Σεπτέμβριος 2015

ΣΚΟΠΟΣ

Η παρουσίαση μιας συνοπτικής ανάλυσης των διαδικασιών σχεδίασης και άσκησης στρατηγικής (στα επίπεδα υψηλής και στρατιωτικής στρατηγικής) και των πολυάριθμων παραγόντων που τις επηρεάζουν με σκοπό τη δημιουργία προβληματισμών, ανάπτυξης κριτικής σκέψεως και ανταλλαγής απόψεων που θα οδηγήσουν στην αναβάθμιση της στρατηγικής σκέψης.

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Στρατηγική: Πολυχρησιμοποιούμενη έννοια με ευρύτατη εφαρμογή σε πλήθος περιπτώσεων (κρατική πολιτική, στρατιωτικές δράσεις, πολιτικοί και κομματικοί ανταγωνισμοί, λειτουργία οργανισμών και επιχειρήσεων, οικογενειακός και ατομικός σχεδιασμός, διεξαγωγή αθλημάτων και παιχνιδιών, διαπροσωπικές σχέσεις κλπ).

Ίσως ο **γενικότερος ορισμός** της στρατηγικής είναι αυτός που αναφέρεται στην επίτευξη των στόχων με την αποτελεσματικότερη χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων. Δηλαδή στρατηγική είναι ο τρόπος της χρήσης-σύζευξης όλων των υπάρχοντων μέσων για την επίτευξη των εταιρικών ή των εθνικών-κρατικών-πολιτικών στόχων (goals) από τους οποίους πηγάζουν οι (αντικειμενικοί) στόχοι (objectives) της εταιρείας ή της εθνικής-κρατικής πολιτικής (για την υποστήριξη των εθνικών συμφερόντων) εν όψει υπάρχουσας ή δυνητικής σύγκρουσης (υπαρκτών ή δυνητικών αντιπάλων).

Ο όρος «στρατηγική» προέρχεται από τη λέξη στρατηγός (στρατός + ηγούμαι) και ετυμολογικά υποδηλώνει την άσκηση της τέχνης του πολέμου, η οποία περιλαμβάνει την προετοιμασία, τη διεξαγωγή ή την αποτροπή ένοπλων συγκρούσεων. Παλαιότερα, η στρατηγική υποδήλωνε την **επιστήμη** ή την **τέχνη** της στρατιωτικής διοίκησης και της απαραίτητης σχεδίασης για τη βέλτιστη χρησιμοποίηση των έμψυχων και άψυχων πόρων (δηλαδή στρατιωτών και πολεμικού υλικού) προς την επίτευξη των τεθέντων στόχων. Για το λόγο αυτό, η στρατηγική ταυτίστηκε με την άμυνα μιας χώρας και αποτελούσε μέχρι πρόσφατα την αποκλειστική ευθύνη των στρατιωτικών. Όμως η ανάπτυξη και εφαρμογή των στρατιωτικών τεχνολογιών και η κινητοποίηση του συνόλου του πληθυσμού και των διαθέσιμων μέσων

κατέστησαν τον πόλεμο ή και οποιαδήποτε σύγκρουση ή απειλή χρήσης της, υπόθεση ολοκλήρου του έθνους. Άρα και η έννοια της στρατηγικής έπαψε να αποτελεί προνόμιο των στρατιωτικών καθώς η νίκη ή η επιβίωση εξαρτιόταν πλέον από την ορθή χρησιμοποίηση όλων των συντελεστών εθνικής ισχύος.

Στο δικό μας αντικείμενο, «Σχεδίαση και Άσκηση Στρατηγικής», αναφερόμαστε στην έννοια της στρατηγικής που καλύπτει τις διαστάσεις της εθνικής-κρατικής πολιτικής (πιθανόν και συμμαχικής) και επεκτείνεται μέχρι και το επίπεδο της επικαλούμενης στρατιωτικής στρατηγικής. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη η παράθεση απλών διευκρινιστικών ορισμών για την καλύτερη κατανόηση του αντικειμένου μας. Επισημαίνεται ότι υπάρχει πληθώρα σχετικών ορισμών με αντίστοιχα κατά περίπτωση πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα αλλά και αντικρουόμενα μεταξύ τους σημεία, χωρίς όμως το γεγονός αυτό να μειώνει τη συμβολή τους στη γενικότερη κατανόηση των εννοιών και κυρίως των εμπλεκομένων παραγόντων.

Ο **Clausewitz** καθορίζει τη στρατηγική ως την τέχνη της χρησιμοποίησεως των μαχών ως μέσου για την επίτευξη των σκοπών του πολέμου. Δηλαδή η στρατηγική καθορίζει το γενικότερο πλαίσιο αναπτύξεως των δυνάμεων στα πλαίσια των εκστρατειών με στόχο τη νικηφόρα έκβαση των μαχών, γεγονός που θα οδηγήσει και στην επιδιωκόμενη επίτευξη των πολιτικών στόχων του πολέμου.

Κατά τον **Liddell Hart** στρατηγική είναι η τέχνη της κατανομής και χρησιμοποίησεως των στρατιωτικών μέσων προς επίτευξη ορισμένων πολιτικών σκοπών. Διευκρινίζοντας περισσότερο τον ορισμό του, γράφει ότι η στρατηγική δεν ασχολείται μόνο με τις κινήσεις των στρατευμάτων αλλά και με τα αποτελέσματα των ενεργειών τους.

Αμφότεροι στους παραπάνω ορισμούς, εστιάζουν στη στρατιωτική διάσταση της στρατηγικής, την αποκαλούμενη **στρατιωτική στρατηγική** αναφέροντας ξεκάθαρα την υποταγή της σε μια ανώτερη πολιτική βούληση από την οποία απορρέει και μια ανώτερη στρατηγική, αποκαλούμενη στην πλειονότητα των αναλυτών ως **υψηλή στρατηγική (grand strategy)**. Μάλιστα ο Liddell Hart συνδέει ξεκάθαρα τις δύο έννοιες αναφέροντας ότι η υψηλή στρατηγική συνίσταται στο συντονισμό και τη διεύθυνση όλων των πηγών του έθνους ή κάποιας συμμαχίας προς επίτευξη του πολιτικού σκοπού του πολέμου, ο οποίος και καθορίζεται από την πολιτική ηγεσία.

Ως **υψηλή στρατηγική** εννοείται λοιπόν η θεωρία ενός κράτους για το πώς αυτό μπορεί να παράγει ασφάλεια για τον εαυτό του. Η υψηλή στρατηγική γίνεται αντιληπτή σαν ένα ενιαίο σύμπλεγμα πολιτικών, στρατιωτικών και οικονομικών μέσων και στόχων. Στην πραγματικότητα οι στρατιωτικές δυνατότητες συσχετίζονται με τους πολιτικούς σκοπούς, συνεπικουρούμενοι και οι δύο από τους οικονομικούς αλλά και άλλους

παράγοντες. Η υψηλή στρατηγική διευρύνει την παραδοσιακή και περιορισμένη στρατηγική του πολέμου, την αναφερόμενη και ως στρατιωτική στρατηγική, προσδίδοντας στη μονοδιάστατη πολεμικο-κεντρική στρατηγική ανάλυση το απαραίτητο μακροσκοπικό υπόβαθρο των μη στρατιωτικών συντελεστών ισχύος (οικονομία, διπλωματία, εσωτερική και εξωτερική νομιμοποίηση κλπ).

Στο αντικείμενο μας θα εξετάσουμε τη σχεδίαση και την άσκηση της στρατηγικής προσπαθώντας να καλύψουμε αμφότερες τις –μη πάντοτε ευκρινώς διακρινόμενες- διαστάσεις της, δηλαδή την **υψηλή στρατηγική** (χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων για επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών) και τη **στρατιωτική στρατηγική** (χρήση μόνο των στρατιωτικών μέσων). Θα εξετάσουμε δηλαδή τη στρατηγική ως τη σύζευξη μέσων και σκοπών υπό το πρίσμα μιας πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης ή αντιπαλότητας.

Βασικός συντελεστής επιτυχίας είναι η **αρμονική σύζευξη** αυτών των δύο προαναφερθέντων διαστάσεων-επιπέδων της στρατηγικής (υψηλής στρατηγικής και στρατιωτικής στρατηγικής) δηλαδή η επιτυχημένη αλληλοϋποστήριξη, η συμπλήρωση, η καταλληλότητα, η συνέπεια και η συνέχεια τους. Για να επιτευχθεί αυτή η αρμονική σύζευξη απαιτείται η από τους σχεδιαστές ορθή γνώση των δυνατοτήτων και περιορισμών όλων των συντελεστών ισχύος σε συνάρτηση πάντοτε με τις πραγματικές δυνατότητες του αντιπάλου. Παρατηρούμε ότι η έννοια της στρατηγικής συνδέεται άρρηκτα με το τρίπτυχο «**μέσα-στόχοι-αντίπαλος/αντίπαλοι**» ασχέτως εάν η σύγκρουση είναι πραγματική (λάβει χώρα) ή ενδεχόμενη. Στο αντικείμενο μας, δεν θα περιοριστούμε στην εξέταση μιας συγκεκριμένης στρατηγικής με ξεκάθαρους στόχους (ΑΝΣΚ) αλλά θα επεκταθούμε στις δεσμεύσεις που δημιουργεί η χάραξη και εφαρμογή μιας γενικότερης υψηλής στρατηγικής διασφάλισης των συμφερόντων ενός κράτους χωρίς απαραίτητως να απαιτείται η προσφυγή σε στρατιωτικά μέσα. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιώ εναλλάξ τους όρους πόλεμος-σύγκρουση-κρίση-αντιπαλότητα για να δώσω ευρύτητα στην έννοια της στρατηγικής σε περιπτώσεις χρήσεως της σε ειρήνη, κρίση και πόλεμο.

ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη σχεδίαση της στρατηγικής είναι ο καθορισμός των **εθνικών συμφερόντων** και η ιεράρχηση τους. Στη διεθνή βιβλιογραφία τα εθνικά συμφέροντα αναφέρονται και ως στόχοι-goals σε αντιπαράθεση με τους επιμέρους αντικειμενικούς σκοπούς που αναφέρονται ως objectives. Σύνηθης είναι ο καταμερισμός τους σε συμφέροντα επιβίωσης, ζωτικά, κύρια και δευτερεύοντα. Ο καθορισμός των συμφερόντων και κυρίως η ιεράρχηση τους απαιτούν μια συνεχή διανοητική λειτουργία των αναγκαίων θεσμικών οργάνων του κράτους

συνεπικουρουμένων από τη λαϊκή υποστήριξη. Αναμφισβήτητη όμως είναι και η σημασία των «ελίτ» της κάθε χώρας οι οποίες έχουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των εθνικών συμφερόντων του έθνους και στη διάχυση τους στη λαϊκή συνείδηση ώστε να αποκτήσουν την αναγκαία εσωτερική αποδοχή. Άνευ εθνικών συμφερόντων, τα οποία είναι αλληλένδετα και αλληλοτροφοδοτούμενα με την ύπαρξη αντιπάλου-αντιπάλων και με την κουλτούρα κάθε λαού, είναι αδύνατο να υπάρξει εθνική στρατηγική. Η στρατηγική ουδέποτε εφαρμόζεται σε κενό αλλά είναι το αποτέλεσμα υπαρκτών προβλημάτων, επιδιώξεων και στόχων.

Ο προσδιορισμός των εθνικών συμφερόντων είναι μια συνεχής διαδικασία που επηρεάζεται από τις ιστορικές καταβολές του κάθε λαού, την ιδιοσυγκρασία του, τις δημογραφικές του ανάγκες, τους διαθέσιμους πόρους (συγκρινόμενους πάντα με αυτούς των δυνητικών του αντιπάλων) τις αντίστοιχες επιδιώξεις και συμφέροντα των γειτονικών λαών και το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον, συμμαχίες και ισορροπίες ισχύος. Τα εθνικά συμφέροντα, όταν καθοριστούν, θα αποτελέσουν τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθεί η υψηλή στρατηγική του κράτους. Συνήθως τα εθνικά συμφέροντα των κρατών είναι διαχρονικά και αναφέρονται σε παραπλήσιους και συχνά αλληλοσυγκρουόμενους στόχους άλλων οντοτήτων με το συμφέρον της **εθνικής επιβίωσης** (συνδεδεμένο με την εθνική ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα) να κατέχει την πρωτεύουσα θέση. Ορισμένα εθνικά συμφέροντα είναι κοινά και αυτονόητα ενώ άλλα αποτελούν το επιστέγασμα ειδικών συνθηκών και καταστάσεων του κάθε κράτους-έθνους ή είναι ακόμη και περιστασιακά. Ως επί το πλείστον και για πολλούς λόγους, δεν καταρτίζεται ούτε υφίσταται ένας επίσημος κατάλογος των εθνικών συμφερόντων με ιεράρχηση και παραγραφοποίηση. Εν τούτοις, η τμηματική τους περιγραφή συναντάται σε διάφορα επίσημα κείμενα όπως στο Σύνταγμα του κάθε κράτους, στη «Λευκή Βίβλος» του Υπουργείου Αμύνης, στις επίσημες θέσεις του Υπουργείου Εξωτερικών και στις δηλώσεις σε διεθνείς οργανισμούς ακόμη και στις τοποθετήσεις των πολιτικών κομμάτων. Έκαστο εθνικό συμφέρον ταυτίζεται με έναν ή περισσότερους στόχους η επίτευξη των οποίων οδηγεί και στην ικανοποίηση του συμφέροντος. Η μη ύπαρξη αυστηρής ιεράρχησης, καταγραφής και παραγραφοποίησης των συμφερόντων επιτρέπει την αναγκαία ευκαμψία στην εθνική πολιτική-υψηλή στρατηγική ώστε εκμεταλλεόμενη κατάλληλα τις περιστάσεις να προχωρήσει στη βέλτιστη χρήση των μέσων για επίτευξη των στόχων. Αντίθετα, η ρητή αναφορά σε αυτό, προσδίδει συνήθως την αποφασιστικότητα προάσπισης του. Ενώ λοιπόν ο προσδιορισμός των εθνικών συμφερόντων είναι μια ως επί το πλείστον χρονοβόρα και διαρκής νοητική διαδικασία βασιζόμενη σε σωρεία αόριστων παραγόντων, ο καθορισμός των επιμέρους στόχων και πολύ δε περισσότερο η σχεδίαση της αναγκαίας στρατηγικής αποτελούν διαδικασίες αυστηρά προκαθορισμένες με μετρήσιμα ως επί το πλείστον μεγέθη και συνεχώς αξιολογούμενα αποτελέσματα.

Επανερχόμενοι στην έννοια της υψηλής στρατηγικής, την οποία απλουστευμένα έχουμε ορίσει ως το σύνολο των μέσων που χρησιμοποιεί ένα κράτος για την προώθηση των στόχων του (χωρίς να απαιτείται απαραίτητα η καταφυγή σε ένοπλη σύγκρουση), μπορούμε να διακρίνουμε τις επιμέρους **βασικές διαστάσεις** στις οποίες αυτή στηρίζεται:

- **Στρατιωτική στρατηγική.** Ο όρος αναφέρεται στη χρήση ένοπλης βίας ή απειλής χρήσης της σε ξηρά, θάλασσα και αέρα για την προώθηση των πολιτικών σκοπών των εμπολέμων. Αναφέρεται δηλαδή στη συνδυασμένη χρήση όλων των στρατιωτικών μέσων για επίτευξη των πολιτικών μας στόχων.
- **Οικονομική διάσταση.** Η εφαρμογή της υψηλής στρατηγικής ενέχει οικονομικό κόστος το οποίο και πρέπει να καλυφθεί με τον καλύτερο τρόπο και τη χρησιμοποίηση όλων των πόρων-μέσων. Το κόστος αυτό αυξάνεται κατακόρυφα ειδικά στην περίπτωση της πολεμικής αναμέτρησης. Η εξασφάλιση της υποστήριξης της πολεμικής προσπάθειας πρέπει να συνδυάζεται επιτυχώς με τη διασφάλιση της καθημερινότητας των πολιτών και γενικότερα με τη μεγέθυνση και λειτουργία της οικονομίας. Αντίστοιχα ο εξαναγκασμός του αντιπάλου σε οικονομικό μαρασμό δύναται να έχει εξίσου σημαντικά αποτελέσματα με μια στρατιωτική συντριβή του ή ακόμη και να καταστήσει άχρηστη μια τέτοια επιλογή καθόσον θα έχει επέλθει αμαχητί η κατάρρευση της βουλήσεως του για αντίσταση.
- **Εσωτερική πολιτική-εσωτερική νομιμοποίηση.** Η σημαντικότερη διάσταση της εσωτερικής πολιτικής αφορά την ικανότητα του πολιτικού συστήματος να αντλεί πόρους και υποστήριξη από τον πληθυσμό του για την εφαρμογή της υψηλής στρατηγικής (εσωτερική αποδοχή). Ειδικότερα μια πολεμική αναμέτρηση απαιτεί την πλήρη και καθολική υποστήριξη του συνόλου του έθνους. Η εσωτερική πολιτική συμπεριλαμβάνει την κρατική οργάνωση, τη συνοχή του πολιτικού συστήματος και την αποδοχή των στόχων άρα και των εθνικών συμφερόντων.
- **Διεθνής νομιμοποίηση.** Αφορά το βαθμό στον οποίο οι στόχοι του κράτους, οι πολεμικοί σκοποί αλλά και τα πολεμικά μέσα συμβαδίζουν με τις επικρατούσες διεθνείς αξίες και το πνεύμα της εποχής. Ο παράγοντας αυτός μπορεί να επηρεάσει τη στάση τρίτων δυνάμεων προς τους αντιπάλους.
- **Διπλωματία.** Η διάσταση αυτή αφορά κυρίως τις προσπάθειες των αντιπάλων να εξασφαλίσουν την σύμπραξη τρίτων δυνάμεων, διεθνών οργάνων και οργανισμών (κυρίως τη στρατιωτική αλλά και την οικονομική ή διπλωματική άλλων κρατών) ή τουλάχιστον την έμμεση υποστήριξη τους και στη χειρότερη περίπτωση μια ευμενή ουδετερότητα. Η σύγκλιση συμφερόντων και η αποκόμιση κερδών

αποτελεί το πλέον ελκυστικό δέλεαρ για την προσέλκυση της υποστήριξης τρίτων.

Η σχεδίαση της υψηλής στρατηγικής πρέπει απαραίτητα να συμπεριλάβει την κατάλληλη κινητοποίηση των παραπάνω διαστάσεων και το συντονισμό τους με τον παράγοντα **χρόνο**. Παραμέληση οποιασδήποτε διάστασης ενέχει κινδύνους στην υλοποίηση του συνόλου της υψηλής στρατηγικής. Τυχόν υστέρηση σε οποιοδήποτε επίπεδο πρέπει να καλυφθεί το συντομότερο δυνατόν με ανάληψη διορθωτικών ενεργειών (όπου είναι δυνατόν) για αποκατάσταση της αδυναμίας ή με ανάληψη περαιτέρω προσπάθειας (εξισορρόπησης) στα υπόλοιπα επίπεδα. Άλλως θα πρέπει να οδηγηθούμε στην ανάλογη τροποποίηση της υψηλής στρατηγικής (αναβολή εφαρμογής, επανακαθορισμός ή τροποποίηση των στόχων, επανεξέταση των μέσων).

Η διεθνής βιβλιογραφία παρέχει αρκετές **κατευθυντήριες αρχές** που πρέπει να καλύπτει ένας επιτυχημένος σχεδιασμός στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής. Ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω:

- Διάγνωση του διεθνούς περιβάλλοντος.
- Καθορισμός των πολιτικών στόχων (απόρροια των εθνικών συμφερόντων).
- Καθορισμός του αποτελεσματικότερου συνδυασμού μέσων και επιμέρους στρατηγικών/διαστάσεων για την προώθηση ιεραρχημένων πολιτικών στόχων.
- Προσεκτική διαμόρφωση της «εικόνας» που παρουσιάζει η επιλεγείσα υψηλή στρατηγική, τόσο στο εξωτερικό (εξωτερική νομιμοποίηση) όσο και στο εσωτερικό (εσωτερική νομιμοποίηση).

Καίτοι οι αρχές διαμόρφωσης της υψηλής στρατηγικής-όπως και οι αρχές του πολέμου (δηλαδή της στρατιωτικής στρατηγικής)- είναι γνωστές στους υπευθύνους χάραξης της στρατηγικής εν τούτοις, συχνές και πολλαπλές είναι οι περιπτώσεις κραυγαλέων αστοχιών. Από τις περιπτώσεις αποτυχιών δεν ξεφεύγουν ούτε οι μεγάλες δυνάμεις με τις ευρύτερες δυνατότητες ανάλυσης πληροφοριών, εκτίμησης αλλά και με σημαντικούς πόρους για την υποστήριξη και εφαρμογή των σχεδίων τους. Οι πλέον **συνηθισμένες περιπτώσεις λανθασμένης σχεδίασης της υψηλής στρατηγικής** αναφέρονται σε:

- Αδυναμία διάγνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος και των διαθέσεων των μεγάλων δυνάμεων.
- Έλλειψη ξεκάθਾਰου τελικού στόχου (πολιτικός στόχος σύγκρουσης) πολύ πέραν της έκβασης μιας ή περισσοτέρων πολεμικών αναμετρήσεων.

- Μη ορθή διάγνωση του ύστατου σημείου συμβιβασμού του αντιπάλου και αποδοχής των θέσεων μας με αποτέλεσμα την εμπλοκή μας σε μια μη προσχεδιασθείσα και μη αναμενόμενη σύρραξη άνευ ορατού αποτελέσματος και πέραν των δυνατοτήτων μας.
- Μη έγκαιρη διαπίστωση των ορίων εντός των οποίων τυχόν επιτυχία μας δυνατόν να γίνει αποδεκτή από τη διεθνή κοινότητα και πέραν των οποίων ενδεχομένως να οδηγήσει σε συστράτευση εναντίον της πολιτικής μας.
- Υπερβολική αυτοπεποίθηση και αγνόηση της βούλησης αντίστασης του αντιπάλου και των δυνατοτήτων του.
- Υπεραισιόδοξες εκτιμήσεις για την έκβαση της αναμέτρησης.
- Μη ορθοί υπολογισμοί της σχετικής ισχύος των αντιπάλων στις επιμέρους διαστάσεις της (στρατιωτική, οικονομική, διπλωματική).
- Παραμέληση του παράγοντα της εσωτερικής νομιμοποίησης-υποστήριξης.
- Μη ύπαρξη εναλλακτικών σχεδίων και κυρίως μεθόδων συμβιβαστικής απεμπλοκής.
- Αδιαφορία για τυχόν αντιδράσεις διεθνών οργάνων και της παγκόσμιας κοινής γνώμης.
- Αγνόηση ενδεχομένων αλυσιδωτών αντιδράσεων και παρενεργειών που θα προκαλέσουν οι ενέργειες μας στο εσωτερικό ή εξωτερικό.
- Επικράτηση ιδεολογικών αγκυλώσεων που εμποδίζουν τη ρεαλιστική εκτίμηση και σχεδιασμό και καθιστούν μη διακριτές τις διαχωριστικές γραμμές του εφικτού με το μη εφικτό.
- Ανεπαρκές προσωπικό και ελλειμματικές διαδικασίες σχεδιασμού στρατηγικής.
- Αδυναμία συντονισμού των επιμέρους διαστάσεων προς υποστήριξη των στόχων της υψηλής στρατηγικής ή/και αποτυχία καθορισμού επιμέρους στόχων για την υλοποίηση της υψηλής στρατηγικής.
- Έλλειψη αποτελεσματικών και ανεξάρτητων μηχανισμών αξιολόγησης του σχεδιασμού και ανάληψης διορθωτικών κινήσεων.
- Αποτυχία αξιοποίησης του παράγοντα χρόνος και αδυναμία εκμετάλλευσης των «παραθύρων ευκαιρίας».
- Ανεπαρκής προετοιμασία και μη πρόβλεψη για επιμήκυνση της σύγκρουσης.
- Υπερβολική χρήση τυποποιημένων μεθόδων σχεδίασης και εφαρμογής με αντίστοιχη πρόβλεψη μη χρήσης πρωτοτυπίας και από την πλευρά του αντιπάλου.
- Αγνόηση του national style of warfare του αντιπάλου και της γενικότερης ψυχοσύνθεσης, δοξασιών, παραδόσεων, δεξιοτήτων και αντιδράσεων του.

- Αγνόηση πρόσφατων συμπερασμάτων από ανάλογες πρόσφατες αντιπαλότητες και συγκρούσεις και των μη συμβατικών μέσων και μεθόδων που χρησιμοποιούνται πλέον ευρύτατα.
- Παραγνώριση των αρνητικών συνεπειών τυχόν μη αναμενόμενων απωλειών στις διαθέσεις και υποστήριξη της δικής μας κοινωνίας.

Ορισμένες από τις παραπάνω επισημάνσεις αναδεικνύονται από κορυφαίους αναλυτές στα έργα τους και στην ουσία αποτελούν βασικές κατευθύνσεις για τη χάραξη της υψηλής στρατηγικής των κρατών. Ενδεικτικά παρουσιάζω ορισμένες εξ αυτών που εστιάζονται στη δυσκολία προσδιορισμού και ορθής επιλογή του τελικού αντικειμενικού στόχου, στην μη αποτελεσματική επιλογή των μέσων αλλά και στα ολέθρια αποτελέσματα της υπερεπέκτασης των προσπαθειών και στόχων και στην αδυναμία τερματισμού της σύγκρουσης υπό ευνοϊκές συνθήκες. Πολύ ενδιαφέρουσα είναι η παρατήρηση του Edward Luttwak στο βιβλίο του «The Logic of War and Piece» όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται και στην «παράδοση λογική του πολέμου». Ο Luttwak αναφέρει το **«σημείο κορύφωσης της επιτυχίας»** (culminating point of success) στην πολεμική αναμέτρηση πέραν του οποίου τα προσδοκώμενα κέρδη από τυχόν μελλοντική επιτυχία δεν αντισταθμίζουν το κόστος πρόσκτησης. Επίσης αναφέρεται στην **«αποτυχία της επιτυχίας»** (failure of the success) όπου η επίτευξη των στόχων μας προκαλεί την αποφασιστική κινητοποίηση των δυνάμεων του αντιπάλου και την κλιμάκωση της αντιπαλότητας-σύγκρουσης. Παράλληλα, η πέραν ορισμένων ορίων επίτευξη των στόχων μας δυνατόν να προκαλέσει και την εναντίον μας συσπείρωση των ανησυχούντων πλέον τρίτων δυνάμεων. Ακριβώς σε αυτήν την περίπτωση ελλοχεύει και ο κίνδυνος της **υπερεξάπλωσης** βασικό αίτιο της κατάρρευσης πολλών δυνάμεων στο παρελθόν. Πολύ ορθά ο Robert Gilpin δίνει και την οικονομική διάσταση της σύγκρουσης στο βιβλίο του «Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική» (war and change in world politics) επισημαίνοντας την πέραν ενός σημείου ραγδαία αύξηση του κόστους διατήρησης του status quo σε αντίθεση με την αύξηση των δυνατοτήτων υποστήριξης του.

Έχοντας επισημάνει τις βασικές δυσκολίες και αστοχίες στη χάραξη της υψηλής στρατηγικής θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τη **διαδικασία σχεδίασης** της με βάση τα προκαθορισμένα εθνικά συμφέροντα και την ιεράρχηση τους. Αναμφισβήτητα η χάραξη της υψηλής στρατηγικής αποτελεί ευθύνη και αρμοδιότητα της νόμιμα εκλεγμένης πολιτικής ηγεσίας. Οι ιδιαίτερες απαιτήσεις του σχεδιασμού και η χρονική διάρκεια που καλύπτει (καταμερισμός των στόχων και προσπαθειών σε βάθος χρόνου) συνήθως υπερβαίνουν τις δυνατότητες και το χρονικό ορίζοντα της συνήθους τετραετούς κυβερνητικής διάρκειας. Απαιτείται δηλαδή μια μόνιμη και θεσμικά καθορισμένη και **εξειδικευμένη ομάδα-όργανο σχεδίασης** η οποία να εξασφαλίζει την αναγκαία χρονική συνέχεια και την τεχνοκρατική υποστήριξη

της πολιτικής ηγεσίας παρέχοντας τις αναγκαίες εκτιμήσεις και προτάσεις. Κυρίως όμως το θεσμικό αυτό όργανο μετατρέπει τις πολιτικές αποφάσεις και κατευθύνσεις σε συγκεκριμένους και ιεραρχημένους στόχους που ανατίθενται σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Το όργανο αυτό δρα προς όφελος-υποστήριξη της πολιτικής ηγεσίας, στη διάθεση της οποίας θέτει τις εκτιμήσεις, σχεδιασμούς και προτάσεις του. Εξυπακούεται ότι η ενεργοποίηση αυτού του οργάνου γίνεται βάσει των κατευθυντηρίων οδηγιών της πολιτικής εξουσίας χωρίς όμως να αποκλείεται η κατά περίπτωση αυτόβουλη υποβολή προτάσεων και εκτιμήσεων.

Μια εκ των βασικών δραστηριοτήτων αυτού του οργάνου είναι ο συντονισμός του έργου όλων των εμπλεκόμενων φορέων καθώς διάφοροι παράγοντες (ατομικοί, οργανικοί και θεσμικοί) καθιστούν δύσκολη μέχρι και ανταγωνιστική τη λειτουργία τους. Η αποστολή αυτή είναι φυσικό να δημιουργεί τριβές του οργάνου σχεδιασμού με τους συντονιζόμενους φορείς και τους επικεφαλής τους. Ενίοτε μάλιστα παρόμοια όργανα αποκτούν μια μη αποδεκτή για δημοκρατικά καθεστώτα ισχύ ή άλλοτε προάγουν τον υπόγειο πολιτικό ανταγωνισμό αντί να προωθούν το συντονισμό των ενεργειών. Πολύ κατατοπιστική είναι η περιγραφή των διαφορετικών αντιλήψεων –άρα και εκτιμήσεων και προτάσεων-των εμπλεκόμενων κρατικών φορέων των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της κρίσεως της Κούβας το 1962 στο βιβλίο «Η κρίση της Κούβας: Η ουσία της απόφασης» των Graham Allison και Philip Zelikow. Στο βιβλίο επισημαίνεται το φαινόμενο των διαφορετικών προσεγγίσεων, απόψεων και προτάσεων των εμπλεκόμενων κρατικών φορέων ένεκα διαφοροποιήσεων αποστολής και δομής αλλά και των προσωπικών αντιλήψεων και επιδιώξεων των επικεφαλής τους. Κατά τη διάρκεια της κρίσεως τότε συγκροτήθηκε ad-hoc όργανο για την αντιμετώπιση της. Σήμερα, την εκτέλεση αυτού του έργου αναλαμβάνει να εκτελέσει –για την αμερικανική πραγματικότητα της ισχυρής σε εκτελεστικές εξουσίες Προεδρίας- το πανίσχυρο Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας.

Βλέπουμε ότι η ορθή θεσμική κατοχύρωση αυτού του οργάνου κεντρικής σχεδίασης αποτελεί και τη εγγύηση εξασφάλιση της επιτυχίας της αποστολής του και αποφεύγει τη μετατροπή του σε σκοτεινό και μη κοινοβουλευτικά ελεγχόμενο προθάλαμο εξουσίας. Συγχρόνως πρέπει να εξασφαλίζεται η ενδεδειγμένη στελέχωση του και η οποία θα επιτρέπει, μέσω των κατάλληλων θεσμοθετημένων μηχανισμών, την άμεση πρόσβαση στα εμπλεκόμενα υπουργεία και φορείς.

Η διεθνής πραγματικότητα αποδεικνύει το αναπόφευκτο του έρποντος ανταγωνισμού μεταξύ αυτού του οργάνου και των λοιπών κυβερνητικών φορέων. Φυσικά το έργο του θα μπορούσε να αναληφθεί από οποιαδήποτε κυβερνητική επιτροπή (ad-hoc) είτε από ένα ήδη υπάρχον θεσμοθετημένο όργανο με την απαραίτητη ενίσχυση του σε προσωπικό, μέσα και κυρίως με τη θέσπιση των αναγκαίων διαδικασιών. Προφανώς ο καθορισμός των

διαδικασιών σχεδίασης και των ευθυνών ενέχουν μεγαλύτερη αξία από τη σύνθεση-ονομασία-συγκρότηση αυτού του οργάνου.

Επανερχόμενοι στη διαδικασία της σχεδιάσεως στρέφουμε την προσοχή μας στην **επιλογή του βασικού μας στόχου ή και στόχων** για την εξυπηρέτηση ενός ή περισσοτέρων εθνικών συμφερόντων, σύμφωνα με τις πολιτικές κατευθύνσεις μας και πάντοτε σε συσχετισμό με τον-τους πιθανό-πιθανούς αντίπαλο-αντιπάλους. Η ορθή επιλογή του στόχου είναι αυτή που θα επιφέρει την κατάρρευση της εχθρικής αντίστασης και βούλησης για αυτό και οι επιλεγέντες στόχοι πρέπει να εξασφαλίζουν το αποφασιστικό αποτέλεσμα. Οι στόχοι αυτοί αποκαλούνται από ορισμένους αναλυτές και ως τα σημεία **κέντρου βάρους** του εχθρού. Η λεπτομερής ανάλυση των εχθρικών δυνατοτήτων και της γενικότερης κατάστασης του θα μας οδηγήσουν στην αποκάλυψη των κέντρων βάρους του. Το επόμενο βήμα είναι η **επιλογή της καλύτερης στρατηγικής προσβολής αυτών των σημείων-στόχων**. Η επιλογή μεταξύ των στρατηγικών εκμηδένισης και εξουδετέρωσης και των γνωστών μεθόδων άμεσης και έμμεσης προσέγγισης απλά οριοθετούν και καθοδηγούν τον τρόπο σκέψεως μας και πάντοτε σε στενή συσχέτιση με τους λοιπούς κρίσιμους παράγοντες αλλά και το δικό μας επίπεδο σχεδίασης και στόχους μας. Η απόφαση μας δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στο καθορισμό των επιδιωκόμενων στόχων αλλά πρέπει να προβλέπει και διαδικασίες αξιολόγησης του αποτελέσματος, του τρόπου τερματισμού της σύγκρουσης αλλά και πρόβλεψη διατήρησης του νεοδημιουργηθέντος status quo εάν και εφόσον ο αντίπαλος δεν αποδεχθεί την ήττα του (η γνωστή αδυναμία διατήρησης των κεκτημένων ή επιβολής της ειρήνης).

Οι επιλεγέντες στόχοι και τα επιδιωκόμενα συμφέροντα σίγουρα επηρεάζουν και αριθμό άλλων επιμέρους συμφερόντων (τοπικών και διεθνών) και προϋποθέτουν τον προσεκτικό καθορισμό των διαδοχικών επιμέρους επιδιώξεων που διασφαλίζουν την κυρία προσπάθεια μας. Πρωταρχική επιδίωξη μας πάντοτε η επίτευξη του στόχου με τα διαθέσιμα μέσα, στους υπάρχοντες χρονικούς περιορισμούς και με την ανάληψη του δυνατόν μικρότερου αποδεκτού ρίσκου. Πιθανόν να απαιτηθεί η τροποποίηση του στόχου ή ακόμη και η χρονική αναβολή της προσπάθειας μέχρι την επίτευξη ορισμένων προϋποθέσεων. Η ορθή κατανόηση του διεθνούς περιβάλλοντος είναι εξίσου σημαντική με τη ρεαλιστική αποτίμηση της σχετικής ισχύος των αντιπάλων όπως και με τον υπολογισμό κόστους-οφέλους-ρίσκου. Η εκτίμηση των δυνατοτήτων αλλά και των προθέσεων του αντιπάλου πρέπει να βασιστεί σε μια ολοκληρωμένη διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών με ορθολογικές εκτιμήσεις μη επηρεαζόμενες από επιθυμίες-ιδεοληψίες και εμμονές. Συνήθως η επίτευξη του στόχου πραγματοποιείται μέσω της **σταδιακής ολοκλήρωσης επιμέρους στόχων** και προσπαθειών σε όλες τις διαστάσεις της υψηλής στρατηγικής. Μερική αποτυχία σε

επιμέρους στόχους πρέπει να δύναται να αναπληρωθεί από ανάλογη πρόοδο σε άλλη διάσταση της υψηλής στρατηγικής.

Συγχρόνως πρέπει να έχουν προκαθοριστεί και οι εξελίξεις εκείνες οι οποίες καθιστούν την πραγμάτωση του στόχου μας αδύνατη ή μη συμφέρουσα. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να έχουν προεπιλεγεί τακτικές απεμπλοκής προ ή ακόμη και κατά διάρκεια της σύγκρουσης. Αντίστοιχα πρέπει να έχει προαποφασιστεί το μέγεθος της επιζητούμενης κατά περίπτωση κλιμάκωσης προσπαθώντας να προβλέψουμε –όσο είναι δυνατόν- τις πιθανές αντιδράσεις του αντιπάλου. Ακόμη και η αξιολόγηση του χειρότερου δυνατού σεναρίου (worst case scenario) συνιστά μια προληπτική ενέργεια που βοηθάει στον υπολογισμό του αποδεκτού ρίσκου. Σύνηθης η τακτική της υπέρβασης μιας ομάδος που αναλαμβάνει το ρόλο της απεικόνισης του αντιπάλου προετοιμάζοντας τις πιθανές ενέργειες του ώστε να καταστεί δυνατή μια ρεαλιστική εκτίμηση της εξέλιξης της σύγκρουσης. Φυσικά μιλάμε για μια τελείως ανεξάρτητη ομάδα με βαθιά γνώση της νοοτροπίας και των δυνατοτήτων των αντιπάλων και της διεθνούς κατάστασης έχοντας μάλιστα και το προνόμιο της γνώσεως των δικών μας τρωτών σημείων (όπως πιθανόν και ο αντίπαλος μας).

Η διαδικασία αυτή των αναλύσεων-εκτιμήσεων-καταρτίσεων σχεδίων είναι συνεχής μέχρι να προκύψει ένα γενικό πλαίσιο των επιμέρους στόχων και ενεργειών, του κόστους, του προσδοκώμενου οφέλους και των ενδεχομένων κινδύνων για την καλύτερη επίτευξη του επιλεγέντος στόχου. Οι συνολικές αυτές προτάσεις πρέπει εν συνεχεία να τύχουν της εγκρίσεως-απορρίψεως-τροποποίησης της πολιτικής ηγεσίας ώστε να προχωρήσουμε στον καθορισμό των λεπτομερειών της προσπάθειας. Σε αυτό το σημείο έχει χαραχθεί ο πυρήνας της υψηλής στρατηγικής της χώρας και απαιτείται πλέον ο λεπτομερής καθορισμός των επιμέρους στόχων κατά περίπτωση και ο συντονισμός των φορέων και των χρονικών λεπτομερειών.

Η χάραξη μιας γενικής στρατηγικής προάσπισης των εθνικών συμφερόντων διαφέρει με την υιοθέτηση μιας επιθετικής (συνήθως) πολιτικής με συγκεκριμένο στόχο-στόχους καθόσον η τελευταία αναπόφευκτα δημιουργεί μεγαλύτερους κινδύνους στρατιωτικής εμπλοκής. Φυσικά οι αρχές και διαδικασίες είναι παρόμοιες αλλά η εφαρμογή μιας συγκεκριμένης επιθετικής πολιτικής καθιστά τη σχεδίαση πιο περίπλοκη καθόσον πρέπει να συνεξεταστούν περισσότεροι παράγοντες που αναφέρονται στις συνθήκες επιτυχούς ή μη τερματισμού της εμπλοκής και στα σημεία διαδοχικής κλιμάκωσης των ενεργειών χωρίς να παραβλέπουμε τη γενικότερη εικόνα των εθνικών στόχων.

Το εγκεκριμένο πλέον γενικό πλαίσιο ενεργειών πρέπει να μετατραπεί σε ένα **λεπτομερή πίνακα** κατευθύνσεων, οδηγιών, υποχρεώσεων, ενεργειών όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Ο πίνακας πρέπει να περιέχει τις αναγκαίες

συντονιστικές λεπτομέρειες (χρόνους, διαδικασίες κλπ), τυχόν εναλλακτικές λύσεις και σχέδια και να αποφεύγει οποιαδήποτε σύγχυση αρμοδιοτήτων. Επίσης πρέπει να προβλέπει μηχανισμούς αναφοράς και ελέγχου προόδου και ασφαλιστικές δικλίδες για περιπτώσεις αστοχιών. Οι επιμέρους υποχρεώσεις πρέπει να μελετηθούν και εξεταστούν από τα εμπλεκόμενα όργανα ώστε να εξασφαλιστεί η δυνατότητα υλοποίησής τους και φυσικά όλη αυτή η διαδικασία πρέπει να πραγματοποιηθεί υπό συνθήκες απόλυτης μυστικότητας. Η ανατροφοδότηση του κεντρικού οργάνου σχεδιασμού με πληροφορίες από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς πρέπει να είναι συνεχής ώστε το τελικό προϊόν να ανατροφοδοτείται, να βελτιώνεται και να είναι επίκαιρο. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διεξαχθεί μια πλήρης προσομοίωση της εφαρμογής του σχεδίου κάτι δηλαδή σαν πολεμικό παίγνιο μη περιοριζόμενο στη στρατηγική διάσταση αλλά πολυδιάστατο. Προτιμητέα είναι η λελογισμένη υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων και ικανοτήτων του αντιπάλου καθώς η ευνοϊκή για εμάς θεώρηση των διαφόρων παραγόντων και μεταβλητών διευκολύνει έναν πιθανό σε βάρος μας αιφνιδιασμό. Εξάλλου η υποεκτίμηση του αντιπάλου αποτελεί σύνθημα του σχεδιασμού της στρατηγικής.

Η διεθνής βιβλιογραφία παραθέτει διάφορες **παραμέτρους αξιολόγησης της υψηλής στρατηγικής** που μπορούν να χρησιμοποιηθούν αφενός στην ιστορική της αποτίμηση αλλά και να χρησιμοποιηθούν ως οδηγός ελέγχου πριν την εφαρμογή της. Οι παράμετροι αυτοί είναι:

- **Καταλληλότητα.** Η υψηλή στρατηγική είναι επιτυχημένη μόνο όταν μπορεί να προσαρμόζεται κατάλληλα στις ευκαιρίες και στις απειλές του διεθνούς περιβάλλοντος, καθώς επίσης και στις εσωτερικές πολιτικές συνθήκες.
- **Εσωτερική συνοχή.** Η επιτυχία της υψηλής στρατηγικής είναι συνάρτηση της εσωτερικής λογικής της.
- **Αποδοτικότητα.** Αφορά στο εάν και κατά πόσον τα μέσα της υψηλής στρατηγικής προωθούν τους πολιτικούς της σκοπούς με την οικονομικότερη δυνατή χρήση πόρων.
- **Συσχετισμός ικανοτήτων και στόχων.** Αναφέρεται στην αντιστοιχία ή μη στόχων της υψηλής στρατηγικής και ικανοτήτων της χώρας. Το πρόβλημα της υπερεπέκτασης (overextension) είναι ένα από τα διαχρονικά χαρακτηριστικά της μακροσκοπικής στρατηγικής των μεγάλων δυνάμεων.
- **Αντοχή σε σφάλματα.** Ίδιον επιτυχούς υψηλής στρατηγικής είναι η ικανότητα της να απορροφά χωρίς σοβαρές συνέπειες και απώλειες τα αναπόφευκτα συγκυριακά της σφάλματα.

Παράλληλα με την ολοκλήρωση του κεντρικού σχεδιασμού και πάντοτε υπό συνθήκες ασφαλείας πρέπει να διεξαχθεί η ανάλογη **προετοιμασία** όλων των φορέων. Ο σχεδιασμός πρέπει να επισέρχεται ακόμη και στις λεπτομέρειες διεξαγωγής των προετοιμασιών. Στο σημείο αυτό ζυγίζεται η σημασία της πλήρους προετοιμασίας σε σχέση με τους κινδύνους της αποκάλυψης της προετοιμαζόμενης ενέργειας. Ορισμένες φορές και σε θέματα στρατηγικής που αφορούν τη γενικότερη προστασία της χώρας, η μερική αποκάλυψη στόχων, σχεδίων, ενδεχομένων αντιδράσεων και ικανοτήτων είναι επιβεβλημένη και αποτελεί μέρος της συνολικής προσπάθειας με στόχο την αποθάρρυνση του αντιπάλου.

Ενώ οι βασικές αρχές του σχεδιασμού πρέπει να γίνουν κτήμα των εμπλεκόμενων σε βαθμό που ορίζουν οι συνθήκες, τα βασικά όργανα εκτέλεσης του σχεδίου, από το υψηλότερο κυβερνητικό κλιμάκιο μέχρι και τους επικεφαλής των εκτελεστικών σχηματισμών και διευθύνσεων πρέπει να έχουν αποκτήσει την αναγκαία γνώση των διαδικασιών και να έχουν συμμετάσχει σε αριθμό συντονιστικών συσκέψεων και προσομοιώσεων. Η διαδικασία ενημερώσεων, αξιολογήσεων, προτάσεων και αποφάσεων, εκτέλεσως και επιβλέψεως πρέπει να είναι συνεχής και απόλυτα συντονισμένη μεταξύ όλων των φορέων γεγονός που επιτυγχάνεται με τον ορθό σχεδιασμό και την προετοιμασία. Επιπλέον, θα πρέπει να έχει αναπτυχθεί η **ικανότητα λήψεως πρωτοβουλιών**, σε κάθε επίπεδο, που θα επιτρέπει τη συνέχιση ή και επιτάχυνση της προσπάθειας ακόμη και σε περίπτωση απρόβλεπτων γεγονότων με ανάγκης άμεσης αντίδρασης. Καίτοι η λεπτομερής αυτή προετοιμασία πιθανόν να ξεφεύγει από τη σχεδίαση της στρατηγικής –και ειδικά της υψηλής στρατηγικής- επιβάλλεται η αντιμετώπιση όλων αυτών των κρίσιμων θεμάτων τα οποία και σε τελευταία ανάλυση αφορούν τα πανταχού παρόντα προβλήματα της «τριβής» του Clausewitz και τα οποία κρίνουν την εξέλιξη του πολέμου-αναμέτρησης.

Η σχεδίαση της υψηλής στρατηγικής-γενικότερα της στρατηγικής- δεν αφορά μια αφηρημένη ιδέα ενός γενικού σχεδίου επίτευξης στόχου ή στόχων με χρήση ή απειλή χρήσης βίας και με όλα τα διαθέσιμα μέσα έναντι ενός πραγματικού ή δυνητικού αντιπάλου. Η υψηλή στρατηγική οφείλει να δίνει ακριβείς κατευθύνσεις και οδηγίες προς όλες τις κατευθύνσεις και να συντονίζει τις προετοιμασίες όλων των εμπλεκόμενων τα εξειδικευμένα και λεπτομερή σχέδια των οποίων πρέπει να υπηρετούν το βασικό σχεδιασμό. Επιπλέον, η σχεδίαση πρέπει να προβλέπει μεθόδους ελέγχου και συντονισμού όλων των επιμέρους σχεδίων και φορέων προς τον επιδιωκόμενο στόχο με δυνατότητα επέμβασης και αντίδρασης χωρίς όμως να καθίσταται απαγορευτική η ανάληψη πρωτοβουλίας. Συγχρόνως πρέπει να προβλέπει διαδικασίες ανατροφοδότησης, επανεκτίμησης και αναλήψεως διορθωτικών ενεργειών. Για όλους αυτούς τους λόγους γίνεται αντιληπτή η ανάγκη ύπαρξης κεντρικού οργάνου σχεδιασμού της υψηλής στρατηγικής, οι

απαιτήσεις της πολυπλοκότητας της οποίας είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν από ad-hoc όργανα.

Στα πλαίσια λοιπόν της σχεδίασης των διαφόρων διαστάσεων της υψηλής στρατηγικής προβάλλει και η εμπλοκή της στρατιωτικής στρατηγικής με τη χρήση όλων των στρατιωτικών μέσων. Ευρισκόμενη σε πλεονεκτική κατάσταση έναντι των άλλων διαστάσεων ένεκα της ύπαρξης και συνεχούς λειτουργίας μόνιμων μηχανισμών σχεδίασης, έκδοσης αποφάσεων και επίβλεψης, οφείλει να εξασφαλίσει την πολεμική επικράτηση έναντι ενός αντίστοιχου αντιπάλου μηχανισμού. Φάρος στη σχεδίαση όλων των ενόπλων δυνάμεων οι αναλλοίωτες **αρχές του πολέμου** εμπειρικά γνωστές από την αρχαιότητα και μεθοδολογικά καταγεγραμμένες από πληθώρα στρατηγιστών με πολεμική πείρα ή όχι. Η επίδραση του σχετικά σύγχρονου **Jomini** στη συστηματική καταγραφή των αρχών του πολέμου αναμφισβήτητη. Αποτελούν ένα από τα πρώτα και κεφαλαιώδη μαθήματα στις στρατιωτικές σχολές όλων των χωρών. Παραμέληση βασικών αρχών του πολέμου όπως επιλογή αντικειμενικού στόχου και εμμονή σε αυτόν, αιφνιδιασμός, συγκέντρωση δυνάμεων είχαν πάντοτε ολέθρια αποτελέσματα. Πολυάριθμες οι κραυγαλέες περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις αρχές αυτές αλλά ακόμη περισσότερα παραδείγματα λανθασμένης εφαρμογής τους σε κάθε επίπεδο, τοπικά και χρονικά.

Οι πλέον επικίνδυνες αστοχίες λαμβάνουν χώρα στα αδιευκρίνιστα σημεία επαφής των επιπέδων της στρατηγικής. Βέβαια διαχρονικά, πλέον επικίνδυνη υπήρξε η αδυναμία της πολιτικής να παράγει υψηλή στρατηγική. Αντίστοιχα όμως, η αδυναμία ορθής σύζευξης υψηλής στρατηγικής με τη στρατιωτική στρατηγική συχνότατα αποτελούσε πηγή προβλημάτων. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα του αμερικανικής εμπλοκής στο Βιετνάμ όπου η αμερικανική πολιτική ηγεσία απέτυχε να προσδώσει ορατό και εφικτό στόχο στη στρατιωτική ηγεσία (αστοχία στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής) αλλά και η τελευταία απέτυχε να καταστήσει ευκρινή στην πρώτη, την προκύπτουσα αδυναμία χάραξης νικηφόρας στρατιωτικής στρατηγικής. Τα αποτελέσματα γνωστά.

Ας επιστρέψουμε όμως ξανά στη στρατιωτική στρατηγική η οποία καίτοι απλούστερη ένεκα επικέντρωσης σε στρατιωτικά θέματα εντούτοις καθίσταται δυσκολότερη στην εφαρμογή με την εμπλοκή χιλιάδων μη μετρήσιμων παραγόντων και αντιπάλων γαλουχημένων και οργανωμένων στα ίδια βασικά πρότυπα. Γνωστές οι εκφράσεις περί ομίχλης πολέμου, τριβής καθώς και του **Moltke** του πρεσβύτερου περί επιβίωσης των σχεδίων μόνο μέχρι της στιγμή της ενάρξεως των εχθροπραξιών. Αντίστοιχα ο **Clausewitz** αναφέρει ότι η στρατηγική είναι ένα απλό αντικείμενο χωρίς όμως να σημαίνει ότι η εφαρμογή της είναι και εύκολη.

Κομβικό σημείο της στρατιωτικής στρατηγικής η **αντιστοίχιση** των στόχων της υψηλής στρατηγικής με συγκεκριμένους και υλοποιήσιμους στόχους και ενέργειες στο επίπεδο της στρατιωτικής στρατηγικής. Ενέργειες και στόχοι πέραν των απαιτούμενων από την υψηλή στρατηγική πιθανόν να προκαλέσουν ανεπιθύμητη κλιμάκωση της αντιπαλότητας-σύγκρουσης με αρνητικά αποτελέσματα. Ομοίως ανεπαρκής υποστήριξη θα προκαλέσει αποτυχία επίτευξης των στόχων και ενδεχομένως θα παρέξει επιχειρησιακά και τακτικά πλεονεκτήματα στον αντίπαλο. Η **ισορροπία στόχων και μέσων** αφενός εξυπηρετεί την οικονομία δυνάμεων και αφετέρου τείνει να διατηρήσει τη σύγκρουση-κλιμάκωση εντός των επιθυμητών επιπέδων. Άρα το πρωτεύων και καθοριστικό ζήτημα είναι η ορθή επιλογή των στόχων των στρατιωτικών ενεργειών που θα προωθήσουν την επιλεγείσα υψηλή στρατηγική. Οι επιλεγέντες στόχοι θα πρέπει επιπλέον να είναι υλοποιήσιμοι με τα διαθέσιμα μέσα (στρατιωτικά) και εντός των παραμέτρων που καθορίζει η υψηλή στρατηγική (χρόνος, διεθνές περιβάλλον και νομιμοποίηση, εσωτερική υποστήριξη, οικονομικό κόστος, αποδεκτές απώλειες, κανόνες εμπλοκής κλπ). Μια αιφνιδιαστική στρατιωτική ενέργεια συνήθως επιφέρει επιχειρησιακά και τακτικά πλεονεκτήματα αλλά η απώλεια της διεθνούς νομιμοποίησης ενδέχεται να προκαλέσει μη αναστρέψιμη ζημιά.

Εφόσον εξασφαλιστεί η **συμβατότητα** των στόχων υψηλής και στρατιωτικής στρατηγικής και επιλυθούν τα προβλήματα στα επίπεδα αυτά, οι επιτελείς μπορούν να προχωρήσουν στο έργο του στρατιωτικού σχεδιασμού. Οι αρχές του πολέμου και οι επιτελικές διαδικασίες αποτελούν το πλαίσιο και τα βοηθήματα που επιτρέπουν την εξέταση της πλειονότητας των παραγόντων. Οριοθετούν εν μέρει τη στρατηγική σκέψη χωρίς όμως να την περιορίζουν. Η σκέψη αυτή δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται από δογματική ακαμψία αλλά από δημιουργική καινοτομία και διάθεση πειραματισμού. Οι αρχές του πολέμου διατηρούν τη αξία τους ως στυλοβάτες της σκέψης και ελεγκτικοί μηχανισμοί της σχεδίασης. Σε τελευταία ανάλυση οι αρχές του πολέμου φαίνεται ότι αντικρούονται (εμμονή στον ΑΝΣΚ σε αντίθεση με επιλογή της κατεύθυνσης που ευοδώνεται) η δε τυφλή, άκαμπτη και δογματική εφαρμογή τους δεν είναι πάντοτε εποικοδομητική. Με αυτές τις σκέψεις και την επαγγελματική γνώση, το στρατιωτικό επιτελείο οφείλει να προχωρήσει στο σχεδιασμό.

Εχθρικές δυνατότητες και τρωτά σημεία εξετάζονται σε βάθος αλλά η εξέταση τους πρέπει να συνοδεύεται και από μια γενικότερη γνώση της στρατιωτικής κουλτούρας και του *national style of warfare* του αντιπάλου. Καίτοι είναι σημαντική η συνεξέταση των αδυνάτων σημείων του εχθρού με τα ημέτερα πλεονεκτήματα κρισιμότερη είναι και η αντίθετη προσέγγιση. Είναι προτιμότερο να αποτελέσει βάση της σχεδίασης μας, η ετοιμότητα του αντιπάλου να εκμεταλλευτεί τις αδυναμίες μας παρά να βαυκαλιζόμαστε σε μια επιθυμητή αλλά μη ρεαλιστική άγνοια του.

Η εξυπηρέτηση των στόχων της υψηλής στρατηγικής πιθανό να απαιτεί τη διαδοχική εκπλήρωση σειράς αντικειμενικών σκοπών ή αντίστοιχη αντίδραση με κλιμακούμενη εμπλοκή. Ο **αυτοπεριορισμός** αυτός απαιτεί ιδιαίτερες δεξιότητες ισορροπημένης δράσης-αντίδρασης από όλους τους ενεργούντες αλλά και την ευρεία ετοιμότητα χρήσης προπαρασκευασμένων εναλλακτικών σχεδίων. Πιθανόν όμως να επιζητείται και μια άμεση συντριπτική σύγκρουση που αποσκοπεί στην ταχύτερη δυνατή καταστροφή του αντιπάλου. Ακόμη και η εμπλοκή του αντιπάλου σε ένα αγώνα φθοράς, τριβής και υλικής και ψυχικής εξάντλησης αποτελεί ένα πιθανό τρόπο ενεργείας. Σε κάθε περίπτωση επιδιώκεται η επίτευξη του **αιφνιδιασμού** και κυρίως η διατήρηση της **πρωτοβουλίας** των κινήσεων.

Καθήκον του στρατηγικού οργάνου σχεδίασης είναι ακριβώς η επιλογή των καταλληλότερων μεθόδων και επιλογή των μέσων που θα εξυπηρετήσουν αποτελεσματικότερα την υψηλή στρατηγική. Δηλαδή και στην περίπτωση της στρατιωτικής στρατηγικής το πρόβλημα έγκυται στην ορθή σύζευξη μέσων και στόχων υπό τον όρο ότι οι επιλεγέντες στόχοι εξυπηρετούν την υψηλή στρατηγική. Πιθανόν η επιτυχής καταστροφή ενός στόχου υψηλής στρατιωτικής αξίας ως αντίποινα για μια παραβίαση κυριαρχικού δικαιώματος να αποτελεί στρατιωτική επιτυχία αλλά στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής να οδηγεί σε επιβλαβή διαμεσολάβηση τρίτων δυνάμεων και σε αρνητικές συνέπειες. Η αξία του στρατηγικού αυτοπεριορισμού των ενεργειών φαίνεται με σύγχρονα παραδείγματα όπως στην περίπτωση της Βοσνιακής σύγκρουσης. Οι συντριπτικές στρατιωτικές επιτυχίες των Σερβοβόσνιων οδήγησαν σε μια άκαμπτη θέση τους στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων που εν συνεχεία προκάλεσε την σε βάρος τους διεθνή εμπλοκή, την εξασθένιση τους και την αναγκαστική υποχώρησή τους. Είναι ακριβώς η ανάλογη περίπτωση με την κορύφωση της επιτυχίας που οδηγεί σε επέκταση των γραμμών εφοδιασμού του νικηφόρα προελαύνοντος εχθρού ενώ εκθέτει πλέον επικίνδυνα τα πλευρά του στις εχθρικές αντεπιθέσεις (ομοιότητες με την περίπτωση της μικρασιατικής εκστρατείας).

Ενδέχεται η ταχύτητα των εξελίξεων να μην επιτρέπει τη ενδελεχή εξέταση των συνεχώς μεταβαλλόμενων καταστάσεων, των συνεπειών τους και κυρίως των στρατιωτικών αντιδράσεων. Ως εκ τούτου επιβάλλεται η από τον καιρό της ειρήνης προετοιμασία ενδεχομένων αντιδράσεων (συνήθως με τη μορφή κανόνων εμπλοκής ή σχεδίων επέμβασης δυνάμεων ταχείας αντιδράσεως), **κατάλληλη εκπαίδευση** και κυρίως εμφύσηση πνεύματος πρωτοβουλίας στα υπεύθυνα και ορθώς προετοιμασμένα στελέχη ζωτικών θέσεων. Καίτοι λεπτομερειακά τα θέματα αυτά, εντούτοις αποτελούν αντικείμενα του γενικότερου στρατηγικού σχεδιασμού εξίσου σημαντικά με τη διάταξη των μονάδων και τα θέματα διοικητικής μέριμνας.

Όπως και στην υψηλή στρατηγική έτσι και στο σχεδιασμό της στρατιωτικής στρατηγικής λεπτομέρειες εκτέλεσης ενεργειών υφισταμένων κλιμακίων δεν περιλαμβάνονται. Έχει αποδειχθεί ότι η λεπτομερής εμπλοκή σε καθήκοντα υφισταμένων αφενός ευνουχίζει τους τελευταίους και αφετέρου οδηγεί σε ένα μη παραγωγικό συγκεντρωτισμό και σε μια επιτελική σχεδίαση που απομακρύνεται από την πραγματικότητα και τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής, μονάδος και οπλικού συστήματος που είναι γνωστές μόνο στα χαμηλότερα κλιμάκια. Όμως ο σχεδιασμός πρέπει να περιλαμβάνει τον καθορισμό των ευθυνών, υποχρεώσεων και αρμοδιοτήτων των υφισταμένων διοικήσεων εξασφαλίζοντας επαρκή έλεγχο και συντονισμό των ενεργειών τους. Η στρατιωτική εμπειρία και η τεχνολογία επιτρέπει τη χρήση πραγματικών και εικονικών δοκιμών των σχεδίων για εξαγωγή συμπερασμάτων και ανάληψη διορθωτικών ενεργειών. Πάντοτε βέβαια παραμένει ο περιορισμός της μυστικότητας των προετοιμασιών εκτός και αν άλλως επιβάλλεται από τους στόχους.

Συνοψίζοντας το αντικείμενο της στρατηγικής σχεδίασης αναφέρουμε:

- Την κατάρτιση της κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι αντικειμενικοί σκοποί να εξυπηρετούν τους στόχους της υψηλής στρατηγικής με την αναγκαία κλιμάκωση τοπικά και χρονικά και να οδηγεί στα κέντρα βάρους του εχθρού.
- Την κατά περίπτωση εφαρμογή των αρχών του πολέμου με έμφαση στις ιδιαίτερες συνθήκες της σύγκρουσης, του θεάτρου επιχειρήσεων, των δικών μας δυνατοτήτων και αυτών του αντιπάλου.
- Την οργάνωση δομών στρατηγικής σχεδίασης και τη στελέχωση τους με το κατάλληλο προσωπικό.
- Τον απόλυτο συντονισμό όλων των επιμέρους ενεργειών.
- Την ευελιξία των σχεδίων μέσω της κατάλληλης επιτελικής οργάνωσης, της ύπαρξης εναλλακτικών σχεδίων αλλά και της ετοιμότητας των στελεχών να αναλάβουν πρωτοβουλίες κινούμενες στις κατευθύνσεις και τους στόχους της υψηλής στρατηγικής.

ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η έναρξη των συγκρούσεων θέτει σε δοκιμασία όχι μόνο τις ανθρώπινες αντοχές αλλά και την επάρκεια και βιωσιμότητα των σχεδίων. Η σχεδίαση πλέον αντικαθίσταται σε μεγάλο μέρος από την εφαρμογή-άσκηση της στρατηγικής σε όλα τα επίπεδα. Ακόμη και στην περίπτωση της μη ύπαρξης θερμών επεισοδίων οι απαιτήσεις του ανταγωνισμού, η κλιμάκωση και οι ταχύτατες εξελίξεις σε όλες τις διαστάσεις της υψηλής στρατηγικής δημιουργούν αφόρητη πίεση σε ανθρώπους και στο σχεδιασμό τους. Καίτοι ο σχεδιασμός της στρατηγικής αντικαθίσταται σε μεγάλο μέρος από την άσκηση της εντούτοις δεν σταματάει ποτέ να υφίσταται είτε ως προετοιμασία για τις μελλοντικές εξελίξεις είτε ως αναγκαιότητα αντίδρασης σε απρόβλεπτες

καταστάσεις. Η ταυτόχρονη ανάγκη άσκησης της στρατηγικής αλλά και συνέχισης του μακροχρόνιου σχεδιασμού της οδηγεί συχνά στην υιοθέτηση δύο οργάνων στα υψηλά επίπεδα: ενός που ασχολείται με την άσκηση-εφαρμογή της τρέχουσας στρατηγικής (τρέχουσες επιχειρήσεις) και ενός άλλου που συνεχίζει το μακροχρόνιο στρατηγικό σχεδιασμό.

Ο ορθός αρχικός σχεδιασμός οφείλει προκαταβολικά να έχει επιλύσει τα ζητήματα αυτά καθορίζοντας αρμοδιότητες και καθήκοντα. Στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής είναι προφανές ότι ένα ανώτατο κυβερνητικό όργανο θα συνεχίσει να αξιολογεί την εξέλιξη της αναμέτρησης και να λαμβάνει κομβικές αποφάσεις όπου αυτό απαιτείται. Η ταχεία και ορθή ενημέρωση αυτού του οργάνου (κάτω από διάφορες ονομασίες: Πολεμικό Συμβούλιο, Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής και Άμυνας κλπ) σε συνδυασμό με την ορθή συγκρότηση του και την υιοθέτηση καταλλήλων διαδικασιών θα επιτρέψει την επίβλεψη και άσκηση της υψηλής στρατηγικής. Εξυπακούεται ότι τα μέλη του πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένα με τους στόχους και τις βασικές κατευθύνσεις της εφαρμοζόμενης στρατηγικής το δε επιτελείο του ικανό να μεταφράσει τις αποφάσεις τους το ταχύτερο δυνατόν σε λεπτομερείς οδηγίες και διαταγές προς όλα τα υφιστάμενα κλιμάκια όλων των διαστάσεων της υψηλής στρατηγικής. Το προαναφερθέν βιβλίο «Η κρίση της Κούβας: Η ουσία της απόφασης» δίνει μια κατατοπιστική περιγραφή της λειτουργίας και των προβλημάτων που αντιμετώπιζε η ad-hoc ιδρυθείσα –υπό τον Πρόεδρο των ΗΠΑ- επιτροπή χειρισμού της κρίσεως.

Η άσκηση της στρατηγικής καίτοι εμφανίζεται ως μια απλή διεργασία ενημέρωσης, διανοητικής επεξεργασίας και λήψης αποφάσεων εντούτοις αποτελεί μια εξαντλητική σωματικά, πνευματικά και κυρίως ψυχικά διαδικασία. Αν μάλιστα στις δυσκολίες αυτές προστεθούν και τα αντικειμενικά προβλήματα που αντιμετωπίζει μια νεοσυγκροτούμενη και χωρίς εμπειρία ομάδα υπό την πίεση του χρόνου και την κρισιμότητα των αποφάσεων αντιλαμβανόμεστε το μέγεθος της δυσκολίας του έργου. Συχνή η ψυχολογική κατάρρευση ηγεσιών αλλά και η λήψη καταφανώς ακαταλλήλων αποφάσεων υπό την τρομερή πίεση των απαιτήσεων. Χαρακτηριστικά θα αναφέρω ότι ορισμένοι αναλυτές αποδίδουν την απότομη γερμανική κατάρρευση το καλοκαίρι του 1918 στην ψυχολογική κατάρρευση του έμπειρου και δοκιμασμένου διδύμου Χίντενμπουργκ-Λούντεντορφ και του επιτελείου τους μετά και την ανεπιτυχή έκβαση της εαρινής γερμανικής επίθεσης. Τα διλήμματα, οι αμφιβολίες, το βάρος των ευθυνών των κρισίμων αποφάσεων δημιουργούν τεράστιες δυσκολίες στο όργανο άσκησης της υψηλής στρατηγικής. Τα θεωρητικά διλήμματα του σχεδιασμού με τους επί του χάρτη υπολογισμούς μετατρέπονται σε μια αμείλικτη πραγματικότητα με τεράστια κόστη σε ζωές, μέσα και υποδομές και ο παράγων χρόνος επιτείνει το άγχος και την πίεση. Δεν πρέπει λοιπόν να παραμελούμε τις κατά κανόνα περιορισμένες ανθρώπινες αντοχές στις περιπτώσεις αυτές αλλά και το

γεγονός ότι οι πολιτικές ηγεσίες είναι ως επί το πλείστον απροετοίμαστες για ένα τέτοιο τιπάνιο έργο. Η έλλειψη κατάλληλου συμβουλευτικού-υποστηρικτικού οργάνου άσκησης της στρατηγικής θα επιτείνει τα αρνητικά αποτελέσματα της σύγχυσης και πίεσης ειδικά των πρώτων –ίσως και καθοριστικών- χρόνων της αναμέτρησης. Η περιοδική σύναξη του ανώτατου κυβερνητικού οργάνου και του μηχανισμού υποστήριξης του είναι αναγκαία ώστε να επέλθει η αναγκαία όσμωση μεταξύ των μελών του και για να ενημερωθούν άπαντες επί των διαδικασιών. Οι δοκιμές αυτές πρέπει να προβλέπονται και να καθορίζονται στον αρχικό σχεδιασμό της υψηλής στρατηγικής.

Βέβαια η ικανοποιητική λειτουργία του ανώτατου οργάνου άσκησης της υψηλής στρατηγικής δεν είναι επαρκής εάν οι αποφάσεις του δεν δύνανται έγκαιρα και ορθά να υλοποιηθούν από όλους τους εμπλεκόμενους κρατικούς φορείς. Αστοχίες, δυσλειτουργίες και κυρίως έλλειψη συντονισμού στα μεσαία κυβερνητικά επίπεδα έχουν οδηγήσει σε αποτυχία κινητοποίησης όλων των μέσων. Χαρακτηριστική η περίπτωση της αδυναμίας των χωρών της ANTANT να επιταχύνουν την παραγωγή πυρομαχικών πυροβολικού με αποτέλεσμα οι επιθέσεις των συμμάχων το 1915 να αποτύχουν κυρίως λόγω ανεπαρκούς προπαρασκευής πυρών πυροβολικού. Αντίθετα συσσωρεύτηκαν τεράστιες ποσότητες σιδηροδρομικών οχημάτων και πυρομαχικών ναυτικού πυροβολικού που παρέμειναν αχρησιμοποίητες μέχρι και το τέλος του πολέμου. Σε κάθε περίπτωση, η επιτυχία της άσκησης της στρατηγικής βασίζεται και στην ύπαρξη μιας **αποτελεσματικής κρατικής μηχανής** ικανής να υποστηρίζει την πολεμική προσπάθεια σε όλους τους τομείς. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η ορθή άσκηση υψηλής στρατηγικής προϋποθέτει ακόμη και την άσκηση κατάλληλα προσαρμοσμένης στις πολεμικές απαιτήσεις φορολογικής πολιτικής για τη χρηματοδότηση της οικονομίας. Φυσικά δεν εννοούμε ότι η σχεδίαση της πολιτικής και οικονομικής ζωής πρέπει να βασίζεται στην προετοιμασία μιας αναμέτρησης περισσότερο ή λιγότερο θερμής. Απλά η ύπαρξη αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης (η επικαλούμενη και γραφειοκρατία με τη θετική έννοια της) αποτελεί εχέγγυο για την άσκηση της υψηλής στρατηγικής σε περίοδο ειρήνης, κρίσεως και πολέμου και διευκολύνει τα μέγιστα τη μετάβαση του κράτους από την ειρηνική λειτουργία σε αυτήν της πολεμικής περιόδου.

Στο επίπεδο της άσκησης της στρατιωτικής στρατηγικής η κατάσταση είναι σχετικά ευνοϊκότερη καθόσον υφίστανται οι μηχανισμοί, οι διαδικασίες και τα όργανα άσκησης της διοίκησης είναι επανδρωμένα από εκπαιδευμένο, πειθαρχημένο και προετοιμασμένο (τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο) προσωπικό. Η υφιστάμενη οργάνωση των ενόπλων δυνάμεων συμπεριλαμβάνει πληθώρα ασκήσεων κάθε επιπέδου που διευκολύνουν την εκτέλεση δοκιμών των σχεδίων και στην αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων με αποτέλεσμα να υπάρχει σχετική εμπειρία στην άσκηση της

στρατηγικής αλλά και του επιχειρησιακού και τακτικού ελέγχου σε κάθε επίπεδο.

Η άσκηση της στρατιωτικής στρατηγικής συνίσταται κυρίως στην διατήρηση της συμβατότητας στόχων υψηλής στρατηγικής με τους στρατιωτικούς στόχους και μέσα. Η κλιμάκωση, η τριβή των συγκρούσεων και τα απρόβλεπτα γεγονότα εύκολα μπορεί να οδηγήσουν σε απομάκρυνση αυτών των αρχικά κοινώς καθορισθέντων στόχων. Καθήκον της στρατιωτικής ηγεσίας είναι να τηρεί τους στρατιωτικούς στόχους εντός των πλαισίων της υψηλής στρατηγικής κάνοντας τη βέλτιστη χρήση των μέσων που έχει στα χέρια της. Επιβάλλεται όμως η έγκαιρη επισήμανση προς την πολιτική ηγεσία τυχόν ασυμβατότητας και αδυναμίας που προκύπτει κατά την εξέλιξη των επιχειρήσεων. Η **αυτοσυγκράτηση**- σε όλα τα επίπεδα-είναι βασικό στοιχείο της άσκησης της στρατηγικής με χαρακτηριστικό το ακραίο ίσως παράδειγμα την περίπτωση του επικαλούμενου «στρατηγικού δεκανέα» στο Ιράκ που κατά τη διάρκεια της έντασης της σύγκρουσης και της ψυχολογικής πίεσης οδηγεί σε θάνατο δεκάδες αμάχους εκπληρώνοντας με επιτυχία τον τακτικό στόχο του αλλά δημιουργώντας τεράστιες απώλειες και ζημιές στο στρατηγικό επίπεδο.

Στο επίπεδο λοιπόν της στρατιωτικής στρατηγικής η άσκηση της είναι στενότερα συνδεδεμένη με την **ορθή συγκρότηση** επιτελείων και μονάδων και τη σωστή **επιλογή του προσωπικού**. Οι παραπάνω παράγοντες συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους με την **εκπαίδευση**, ατομική, ομαδική και σε κάθε κλιμάκιο και επίπεδο ανεξαρτήτως βαθμού και αρμοδιοτήτων. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η βέλτιστη άσκηση της στρατηγικής από το υψηλότερο μέχρι το χαμηλότερο κλιμάκιο. Η αναγκαία πρωτοβουλία θα προέλθει μόνο εφόσον έχουμε καλύψει τους παραπάνω παράγοντες καλλιεργώντας τις προϋποθέσεις ανάπτυξης της μέσω κυρίως της εκπαίδευσης και μιας κατάλληλης στρατιωτικής κουλτούρας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα και πάλι από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο η συγκριτικά υψηλότερη απόδοση των γερμανικών στρατευμάτων έναντι των αγγλογαλλικών που αποδίδεται στην ύπαρξη πνεύματος πρωτοβουλίας των Γερμανών στρατιωτικών σε αντίθεση με μια άκαμπτη, βρετανική κυρίως, παράδοση ιεραρχικής δομής και πειθαρχίας των συμμάχων.

Η άσκηση της στρατιωτικής στρατηγικής βασίζεται στην ορθή και έγκαιρη πληροφόρηση των οργάνων λήψεως αποφάσεων και στην ικανότητα άμεσης διαβίβασης των διαταγών. Φυσικά και τα διαθέσιμα μέσα προσφέρουν σημαντική διευκόλυνση αυτού του έργου και πιθανόν να καταστούν και το χάσμα μεταξύ δύο αντιπάλων μη αντιμετώπισιμο. Εντούτοις οι αρχές της απλότητας και εναλλακτικότητας των μέσων παραμένουν αναλλοίωτες.

Στην άσκηση της στρατηγικής όπως και στη σχεδίαση οι αρχές του πολέμου αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές και τα εργαλεία ελέγχου των

αποφάσεων μας. Αυτούσιες όμως δεν δίνουν λύσεις στα στρατιωτικά προβλήματα ούτε διατίθενται μετρήσιμες αναλογίες εφαρμογής τους ανά περίπτωση. Ακόμη και τα διδάγματα ιστορικών παραδειγμάτων δεν αποτελούν συνταγές προς αντιγραφή αλλά απλά συμπεράσματα για έμπνευση, προβληματισμό και αξιολόγηση των δικών μας αποφάσεων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σε τελευταία ανάλυση ο πόλεμος και γενικότερη η κάθε αντιπαλότητα αποτελούν μια σύγκρουση αντιπάλων ανθρωπίνων βουλήσεων την οποία εκατοντάδες, μετρήσιμοι και μη, παράγοντες –συμπεριλαμβανομένης της τριβής ή αλλιώς επικαλούμενου απρόβλεπτου- καθιστούν αβέβαιη. Η στρατηγική είναι απλά ένα εργαλείο που προσπαθεί να συνδυάσει τα μέσα με τους στόχους αλλά η σχεδίαση της και ακόμη περισσότερο η άσκηση της απαιτούν δεξιότητες που αποκτώνται μόνο μέσα από συνδυασμένες και επίπονες προσπάθειες χωρίς συνήθως να υφίσταται πλήρης εγγύηση επιτυχίας.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Η φιλοσοφία του πολέμου, Carl Clausewitz, Εκδόσεις Τζηρίτα, 1960.
- The conduct of war (1789-1961), J.F.C. Fuller, Eyre & Spottiswoode publications, 1961.
- Δημιουργοί της νέας στρατηγικής: η στρατιωτική σκέψη από το Μακιαβέλι μέχρι Χίτλερ, Εκδόσεις ΓΕΣ, 1962.
- Η Έμμεσος Στρατηγική, Hart Liddell, Εκδόσεις ΓΕΣ, 1963.
- Διοίκηση και Ηγεσία, Εκδόσεις ΓΕΣ, 1988.
- War, peace and victory: strategy and statecraft for the next century, Colin S. Gray, Simon and Schuster publications, 1990.
- Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Αθανάσιος Πλατιάς, Εκδόσεις Εστία, 1999.
- Θεωρητική και Εφαρμοσμένη Υψηλή Στρατηγική, Γεώργιος Παπαδόπουλος, Εκδόσεις Artemis Dynamic, 1999.
- Βυζαντινή υψηλή στρατηγική 6ος-11ος αιώνας, Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Εκδόσεις Ποιότητα, 2000.
- Strategy: the logic of war and peace, Edward N. Luttwak, The Belknap Press of Harvard University Press, 2001.
- Η κρίση της Κούβας: Η ουσία της απόφασης, Graham Allison και Philip Zelikow, Εκδόσεις Παπαζήσης, 2006
- Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική, Robert Gilpin, Εκδόσεις Ποιότητα, 2006.
- Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (στρατιωτική, διπλωματική, οικονομική και κοινωνική ιστορία 1914-1918), Niall Ferguson, Εκδόσεις Ιωλκός, 2006.

- Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, 2008.

* ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ- Υποστράτηγος (εν αποστρατεία)

- Πτυχιούχος τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών - Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Μεταπτυχιακό στις Διεθνείς Σχέσεις & Στρατηγικές Σπουδές - Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ)
- Συνεργάτης του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων (ΙΔΙΣ)
- 0030-210-6543131, 0030-6983457318
- rafaelmarippo@yahoo.gr